

Akıllı Telefon Fal Uygulamasındaki Tarot Yorumlarının Metin Türü Açısından İncelenmesi

Examining Tarot Interpretations In Smartphone Fortune Application In Terms of Text Type

Meltem SARGIN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, meltem.sargin@deu.edu.tr, İzmir/Türkiye. Tel: 5352774605.

ORCID: 0000-0003-1298-4142

ÖZET

Çok eski zamanlardan bugüne insanlar geleceği merak etmiş gelecektek haber almanın yollarını aramışlardır. Bu yollardan biri de çok yaygın olan ve pek çok çeşidi bulunan faldır. Fal yorumları kendine özgü anahatlar ve dilsel seçimler içermekte bu özelliğiyle bir metin türü oluşturulduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada tarot fal yorumları tür özellikleri açısından incelenmektedir. Çalışmanın bütüncesi akıllı telefon fal uygulaması olan Faladdin'deki tarot falı yorumlarından oluşturulmuştur. Araştırma yöntemi olarak Dizgeci İşlevsel Dilbilimden temellenen ve metinlerin bağlamsal ve yapısal özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan Kesit Çözümlemesi kullanılmıştır. Yöntem uyarınca metinlerin durum bağlamı betimlenmiş büyük ve küçük ölçekli yapıları çözümlenerek yapılan dilsel seçimlerin hangi işlevleri yerine getirdiği saptanmıştır. Sonuç olarak bütüncede yer alan metinlerin konuşma dili özelliklerini yansıttığı, bilgilendirme, ikna etme ve inandırma amaçlarına yönelik dilsel seçimlerin yapıldığı tespit edilmiştir. Teknolojik gelişmelere koşut olarak tür çalışmalarının giderek önem kazandığı, bu tür çalışmalardan elde edilecek bulguların internet uygulamaları ve yapay zeka çalışmalarına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tür, Tür Çözümlemesi, Kesit Çözümlemesi

ABSTRACT

Since ancient times, people have wondered about the future and sought ways to get news from the future. One of these ways is fortune telling, which is very common and has many varieties. Fortune interpretations contain unique outlines and linguistic choices; thus, they are thought to make up a genre per se. Accordingly, in this study, tarot fortune-telling interpretations are examined in terms of genre characteristics. The corpus of the study was created from the tarot interpretations in Faladdin, a smart phone fortune-telling application. Register Analysis, which is based on Systemic Functional Linguistics and aims to reveal the contextual and structural features of texts, was used as a research method. In accordance with the method, the context of situation and the large- and small-scale structures of the texts were analyzed, and the functions of the linguistic choices were identified. Consequently, it has been determined that the texts in the corpus reflect the characteristics of spoken language, and linguistic choices are made for the purposes of informing and persuading. It is predicted that in parallel with technological developments, genre studies are gaining importance, and the findings from such studies will contribute to internet applications and artificial intelligence studies.

Keywords: Genre, Genre Analysis, Register Analysis.

1. GİRİŞ

Geleceğin gizemi insanları çok eski zamanlardan beri cezbetmiş geleceği öğrenmenin kendilerine yaşamlarını düzenleme, kontrol etme yolunda bir avantaj sağlayacağını düşünerek doğüstü yöntemlere başvurmuşlardır. Bu yöntemlerden biri, belki de en yaygın olan fal, biçim ve işlev bakımından farklılıklar göstermiş olsa da ilkel, antik ya da uygar hemen her toplumda ihtiyaç duyulan ve varlığını sürdüren bir uygulama olmuştur (Güngör, 2005: 169). Günümüzde de popülerliğini koruyan fal bizim kültürümüzde de önemli bir yer tutmaktadır. En bilinen ve günümüzde de hala yaygın olanları arasında kahve, iskambil, el ve bakla falı gibi türleri bulunmakla birlikte çok daha fazla ve ilginç materyallerle fal bakıldığı bilinmektedir. Dulger (2011: 99) Evliya Çelebi Seyahatmesi'nde Fal başlıklı makalesinde farklı kaynaklardan derlediği fal çeşitlerini şöyle sıralamaktadır: ağaç, at, ateş, bakla, balık, balta, bağırsak, bina, buğday, çakıl, defne, duman, el, harf, hava, horoz, I Ching (Yi King), insan bağırsağı, iskambil, kafatası, kahve, kap, kaplumbağa,

karaciğer, karga, keçi, kemik, kristal, kuş, lamba, mum, omuz kemiği, rüzgâr, saç, sayı, soğan, su, tarot, tuz, un, yaprak, yüz, yüzük, zar, aşık kemiği, billur, çubuk ve ok, fizyonomi ve göz, grafoloji, kitap, köpük, kulak, kum/toprak, kumalak, kura, kürek kemiği, mâni, papatya, sakız, tespih, tükürük, yıldız. Dulger, fal çeşitlerinin bunlarla sınırlı olmadığını, Anadolu'da sayısı tespit edilemeyecek kadar çok fal bulunduğunu belirtmektedir. Bu fal türlerinin bazılarının Anadolu'ya Orta Asya'dan geldiği anlaşılmaktadır. Göç, kültürel etkileşim ve günümüzde iletişim olanaklarının artması yoluyla batı kültüründen de geleceği öğrenmeye çalışma yollarının kültürümüze girdiği görülmektedir. Bunlardan biri de Tarot'tur.

Tarot'un bilinen en eski kanıtı, 1440'larda kuzey İtalya'nın saray dairelerinden gelmektedir. Eski Mısır büyülerinden başlayarak yabancı çingenelerin fallarıyla günümüze kadar taşındığı sanılmaktadır. Tarot'un ortaya çıkış tarihi ve sözcük anlamı tam bilinemediği için bazı varsayımlar bulunmuştur. Varsayımlardan biri, eski Mısır'da 'Kral Yolu' anlamına gelen 'Tarosh' sözcüğüne dayanır. Diğer bir varsayım ise Latince'de çark anlamına gelen 'Rota' sözcüğünden türemiştir. Tarot sözcüğünün doğumdan ölüme kadar sürekli devreden bir çark olduğu anlamı vardır. Tarot ortaya çıkışı açısından bir fal bakma aracı olmaktan çok oyun amaçlı kullanılmıştır. Oyunun fal bakma işlemiyle yollarının kesişmesinin hangi tarihe dayandığı ise tam olarak bilinmemektedir (Decker, 2002: 5).

78 resimsel karttan oluşan Tarot destesi, günümüzün sıradan oyun kartlarıyla bağlantılıdır ve genellikle onların öncüsü oldukları söylenmektedir. Uzun tarih boyunca Tarot destesi ağırlıklı olarak kart oyunlarında kullanılmasına rağmen şimdi neredeyse sadece falcılık ve sihirle ilişkilendirilmektedir. Kartların kökeni hakkında Eski Mısır, Çin veya İran'dan geldikleri de dâhil olmak üzere pek çok efsane ortaya çıkmıştır. Tarot kartlarının yaklaşık olarak 1470 yıllarına dayandığı bilinmektedir. Avrupa'da dört kart koleksiyonu bulunmaktadır. Komple bir set, beş ondalık sistem, diğer bir deyişle her biri on kartlık dizilere bölünmüş elli sayı içemektedir (Waite, 1910: 19). Günümüzde 78 karttan oluşan desteler kullanılmaktadır. Astrolojik, mitolojik, Gnostik (sezgi yoluyla edinilen bilgi) ve Hıristiyan gelenekleri de dâhil olmak üzere çok miktarda malzemeye dayanan Tarot kartlarının kökeni belirsiz kaldığı ve düzenleri ve resimsel gösterimleri zaman içinde değiştiği için, içerdiği sembolizmin yorumlanması konusunda bir uzlaşım bulunmamaktadır (Hofer, 2004: 7).

Tarot'u Türkiye'ye 1980'lerde, birçok gazete ve dergide yazar olarak çalışan Ali Gufran Erkılıç'ın getirdiği ve basında tanıttığı söylenmektedir. Erkılıç'ın Pratik Astroloji, Tarot ve Telepati başlıklı üç kitabı bulunmaktadır.

Tarot kartlarının bu konuda uzman olan (ya da uzman olduğunu ileri süren) kişi tarafından yorumlanması, yani tarot falı, diğer fallara da benzerlik gösteren sistematik bir yapı sergilemektedir. Bu özelliğiyle tarot fal yorumlarının bir metin türü olarak ele alınıp incelenmesi mümkün görünmektedir. Türkçe alanyazında kahve falının hem metin türü hem de yansıttığı ideolojiler açısından bir söylem türü olarak ele alındığı "Bir Söylem Türü Olarak Kahve Falına Yönelik Bir İnceleme: Kahve Falı ve İdeoloji" (Alagözlü 2007) ve dijital ortamdaki uygulamalarda bakılan falların yüzyüze bakılan fallarda göre ne gibi bir değişim geçirdiğini nitel yöntemle araştıran "Dijital Ortamda Fal: Faladdin Uygulaması" (Karakaş ve Paçalı 2022) başlıklı çalışmalar yer almaktadır. Günümüzde internetin yaygınlaşmasıyla 'elektronik söylem' diye adlandırılan (Renkema, 2004: 69) yeni bir söylem türünün ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Metinler söylemin somut ürünleri olduğu için bu yeni söylem türü doğal olarak beraberinde yeni metin türlerini gündeme getirmiştir. Bilgisayar ortamı iletişim sonucunda ortaya çıkan bu metin türlerinin var olan sözlü ve yazılı metin türleriyle benzerlik ve farklılıklar taşıdıkları görülmektedir. Günümüzde akıllı telefon uygulamalarında konuşma dilinin yazılı biçimi ya da yazı dilinin konuşmaya aktarılmış biçimi şeklinde bu metin örnekleri gözlemlenmektedir.

Gerek akıllı telefon uygulamaları gerekse yapay zekâ çalışmaları nedeniyle metin türleri üzerine yapılan araştırmalar günümüzde önem taşımaktadır. Bu noktadan hareketle, çalışmamızın

amacı akıllı telefon uygulamasında yapılan tarot yorumlarını metin türü özellikleri açısından incelemektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tür kavramı alanyazında farklı araştırmacılar tarafından (Miller 1984; Swales 1990; Bhatia 1993), özellikle akademik yazma ve dil öğretimi ile ilişkilendirilerek tanımlanmıştır. Ancak günümüzde tür kavramının dini eserler, antlaşmalar, reklamlar, yasa metinleri, bilimsel araştırma makaleleri, gazete haberleri gibi pek çok farklı metin türünü kapsayacak şekilde genişlediği görülmektedir (Özyıldırım, 2001: 68). Türün bu genişlemiş kapsamına, dolayısıyla da tarot falı yorumlarına uygun olması bakımından bu çalışmada Swales'in (1990: 45-46) "Tür, bir iletişimsel olaylar sınıfıdır" biçimindeki genel tanımı benimsenmiştir. Buna göre, bir iletişimsel olaylar derlemine bir tür yapan temel ölçüt bir iletişimsel amaçlar kümesidir. Başka bir deyişle, türler bazı iletişimsel amaçların yerine getirilmesini sağlayan iletişimsel araçlardır. Bir türün diğer türler içerisindeki alanını belirleyen özellik de bu iletişimsel amaçtır (Özyıldırım, 2010: 20).

Kendilerine özgü özellik ve yapıları olan türler, belirli toplumsal olaylardan ortaya çıkmakta, belirli bir amaç taşımakta, bir ya da daha fazla katılımcı ile gerçekleşmektedirler (Özyıldırım, 2010: 20). Katılımcılar metnin üreticisi ve/veya alıcısı olabilirler. Türler üretici ve alıcıları eyleme yönlendirmekte ve onlara aşına oldukları dili kullanarak amaçlarını gerçekleştirme yolları sağlamaktadır (Hyland, 2009: 26).

Özetlemek gerekirse tür kavramının özellikleri Swales tarafından şu şekilde sıralanmaktadır:

- 1) Türler geleneksel olarak kabul görmüş ve herkes tarafından paylaşılan ortak bir amacı olan iletişimsel olaylardır.
- 2) Bir tür belirli özgürlük sınırları içerisinde yapılaşarak standartlaşan bir olaydır ve amaç ve yapı olarak sınırlamaları vardır.
- 3) Bir türün geleneksel bilgisi bu işin içinde olan uzmanlarda diğerlerine göre daha fazladır.
- 4) Toplumlar sürekli tekrarladığını düşündükleri iletişimsel olaylara tür adını verirler.
- 5) Aynı şekilde alt-türlerin ortaya çıkması da tekrarlayan ve dikkat çekici ortak özellikler üzerine kurulmuştur (1985: 13 aktaran Özyıldırım, 2001: 69).

Tür kavramına yönelik farklı tanım ve bakış açılarına koşut olarak tür çözümlemesine de farklı biçimlerde yaklaşıldığı görülmektedir. Tür çözümlemesine yönelik olarak üç temel yaklaşım bulunmaktadır: Retorik Tür Çalışmaları ve Dizgeci İşlevsel Dilbilim. Retorik Tür Çalışmaları, türün sosyal amacını ve eylemlerini nasıl yerine getirdiğine vurgu yaparak, sosyal ve kültürel bağlamın ayrıntılı açıklamaları yoluyla çözümlenmesini öngören bir yaklaşımdır. Özel Amaçlı İngilizce, türü, söylem topluluğu tarafından kabul görüp onaylanan, retorik özellikleri yanı sıra iletişimsel amaçlarıyla karakterize edilen iletişimsel bir olay olarak gören bir yaklaşımdır. Dizgeci İşlevsel Dilbilim ise, türü metinlerin kültürel amacı olarak algılar, anlamın tür içinde türün yapısal ve gerçekleşme kalıpları yoluyla oluşturulduğunu varsayar. Genel olarak Özel Amaçlı İngilizce ve Dizgeci İşlevsel Dilbilim yaklaşımları, metinlerin dilsel özelliklerinin sosyal bağlam ve işlevle bağlantılı olduğu yönündeki temel görüşü paylaşmakta dolayısıyla türleri tanımlarken dilsel bir yaklaşımı benimsemektedir. Retorik Tür Çalışmaları ise bunun aksine, türleri kullandıkları toplumu inceleyerek araştırmakta böylece tür çözümlemesine etnografik açıdan yaklaşmaktadır (Wani, Wan Fakhrudin ve Hassan, 2015: 53).

Dil öğretimi ve Dilbilim alanlarıyla ilgili oldukları için Özel Amaçlı İngilizce ve Dizgeci İşlevsel Dilbilim yaklaşımları çalışmamızın kuramsal çerçevesine katkıda bulunmaktadır. Tür kavramı, daha önce de belirtildiği gibi İngilizcenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusunda yapılan

çalışmalardan, öğrencilere belli metin türü özelliklerinin öğretilmesinin bu metinleri anlama ve üretme sürecini kolaylaştıracağı düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Bu alanda çalışan önemli araştırmacılardan biri olan Bhatia, tür çözümlemesi için aşağıdaki yedi basamaktan oluşan bir model oluşturmuştur:

1. Metin türünü durumsal bir bağlam içerisinde değerlendirmek,
2. Alanyazın araştırması yapmak,
3. Konuşmacı, yazar, hedef kitle vb. analizlerini içeren durumsal analizleri detaylı bir şekilde gözden geçirmek,
4. Bütünce seçilmesi,
5. Kurumsal bağlamın araştırılması, yapının detaylı olarak incelenmesi, dilbilimsel, sosyal, kültürel, akademik vb. kural ve uzlaşma alanlarının belirlenmesi,
6. Sözcüksel-dilbilgisel çözümleme, örüntüsel çözümleme, metin türünün yapısal olarak yorumlanması vb. gibi dilbilimsel çözümleme yapılması,
7. Metin türü analizinde uzman görüşünün alınması (Bhatia 1993 aktaran İşeri, 2018: 168).

Bhatia'nın modelinde yer alan aşamalardan 4 ve 6. aşamalar metiniçi, diğer aşamalar ise metindışı çözümlemeye yöneliktir (İşeri, 2018: 169).

Türe Dizgeci İşlevsel Dilbilgisi açısından yaklaşılması bu dilsel modeli ileri süren Halliday'in görüşlerine dayanmaktadır. Metinlerin bu bakış açısıyla incelenerek tür özelliklerinin ortaya çıkarılması da yine Halliday'in yaklaşımına dayanan 'Kesit Çözümlemesi' çalışmalarına dayanmaktadır (Özyıldırım, 2010: 19). Kesit, durumsal özelliklerine göre tanımlanan bir dil değişkesidir. Kesit seçimini etkileyen durumsal farklılıklar arasında konuşmacının amacı, konuşmacı ile dinleyici arasındaki ilişki, konu ve üretim koşulları yer alır. Kesitler üç bileşen aracılığıyla tanımlanabilir: durumsal bağlam, kesitin yaygın dilsel özellikleri ve bu iki bileşen arasındaki işlevsel ilişkiler. Durumsal özellikler çözümleme için dilsel özelliklerden daha temeldir çünkü dilsel özelliklerin seçimi durumsal farklılıklardan elde edilebilir ancak tam tersi mümkün değildir (Biber ve Conrad 2009: 5-9).

Kesit çalışmalarının tipik özellikleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Kesit çalışmaları doğal söylemin betimleyici çözümlemesini içerir.
2. Kesit çalışmaları. Bireysel dil biçimleri ya da belli dilsel yapılardan çok dil değişkelerinin özelliklerini saptamaktadır.
3. Kesit çalışmaları dil değişkelerinin farklı düzeylerdeki biçimsel özelliklerini ortaya çıkarır.
4. Kesit çalışmaları ayrıca dil değişkelerinin durumsal özelliklerini de çözümler ve biçim ile durum arasındaki işlevsel veya geleneksel ilişkileri ortaya koyar (Atkinson ve Biber, 1994: 352).

Görüldüğü gibi Kesit Çözümlemesi, durumsal, yani bağlamsal özelliklerin incelenmesi ve yapısal çözümleme açısından Bhatia'nın önerdiği çözümleme basamaklarıyla ortak noktalar paylaşmaktadır.

Kesit çalışmalarını takiben onun bir uzantısı olarak Çok Boyutlu Çözümleme Yöntemi ortaya çıkmıştır. Çok Boyutlu Çözümleme, kesitlerin altında yatan, göze çarpan dilsel birlikte oluşum modellerini tanımlamak için geliştirilen derlem tabanlı ve bilgisayar destekli istatistiksel bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım sayesinde birçok kesit farklı boyutlar açısından karşılaştırılabilmektedir (Biber ve Conrad 2009: 223).

3. YÖNTEM VE BÜTÜNCE

Gösterdiği sistematik yapı nedeniyle telefon uygulamalarındaki tarot falı yorumlarının kendine özgü özellikler sergileyen bir metin türü olduğu görüşünden hareketle çalışmamızda bu türe

özgü metinlerden oluşmuş bir bütüncenin durumsal ve biçimsel özelliklerinin incelenmeye değer olduğu düşünülmüştür. Bu noktadan hareketle, yukarıda açıklanan tür çözümleme yöntemlerinden Kesit Çözümlemesi çalışmamıza uygun görülmüştür. Tarot falı yorumları Kesit Çözümlemesinin öngördüğü biçimde öncelikle durum bağlamı açısından daha sonra da metinlerin biçimsel özellikleri açısından incelenerek elde edilen bulgular amaçlanan iletişimsel işlevler açısından yorumlanmıştır. Durum bağlamını saptamak için, metin türünün metin dışı özelliklerini ortaya koyma açısından ‘kim, kiminle, hangi koşullarda, ne amaçla ne tür bir iletişim kuruyor?’ sorularının yanıtları aranmıştır. Biçimsel özelliklerin ortaya çıkarılması için ise metinlerin büyük ve küçük ölçekli yapılarındaki dilsel seçimler incelenmiştir.

Çalışmanın bütüncesi bir akıllı telefon fal uygulaması olan Faladdin’deki tarot falı uygulamasından derlenmiştir. Faladdin uygulamasının tercih edilmesinin sebebi Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan uygulama olmasıdır. Bütüncüyü oluşturmak amacıyla bu uygulamada 10 kadın 10 erkek olmak üzere 20 kullanıcı profili yaratılmış her kullanıcı için iki adet fal yorumu alınarak 40 adet yorum metni elde edilmiştir. Kadın ve erkek sayıları cinsiyete dayalı olası farklılıkları gözlemlemek amacıyla eşitlenmiş ayrıca profil oluşturmak için istenen yaş, mesleki durum, ilişki durumu ve baktırılmak istenen fal konusu değişkenleri de sabit tutulmuştur. Bu amaçla hayali katılımcıların yaşları 18-25 arası, mesleki durumları öğrenci, ilişki durumları bekâr olarak uygulamaya girilmiştir. Yine aynı amaçla, genel, aşk ve kariyer olmak üzere üç seçenek halinde sunulan fal konusu da genel olarak girilmiştir.

4. BULGU VE TARTIŞMALAR

Araştırmanın evreni;2000-2022 yılları arasında hazırlanmış fen eğitiminde öğrenci başarısını arttırmak için yapılan motivasyon çalışmalarına yönelik olarak Türkiye’de yapılan 26 lisansüstü tez ve literatürde yer alan 18 makaleden oluşmaktadır. Herhangi bir örnekleme yönteminin kullanılmadığı araştırmada 21.03.2022 tarihi itibari ile Yükseköğretim Kurulu’na ait ulusal tez merkezi veri tabanında erişime açık olan tezler ile birlikte alan yazında yer alan makalelerin tamamına ulaşılması hedeflendi.

Tarot falı yorumlarını tür açısından değerlendirirken öncelikle durum bağlamının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştik. Akıllı telefon uygulamalarından biri olan Faladdin’de bakılan fallar bağlamsal olarak yüzyüze bakılan fallardan farklılık göstermektedir. Tarot falı baktırmak için öncelikle bir tarot yorumcusu bulup randevu alarak belli bir mekânda yüzyüze fal baktırmak gerekirken uygulamada istediğiniz yerde ve zamanda fal baktırmak mümkün olmaktadır. Gerçek ortamda bakılan falda falcıya sorular yöneltilebilirken sanal ortamda böyle bir imkan bulunmamakta, fal baktıran kişi öncelikle kendisiyle ilgili yaş, meslek ve ilişki durumu gibi bilgileri girip profil oluşturduktan sonra tarot seçeneğine tıklamaktadır. Böylece fal baktırmak isteyen kişi niyetini belirtmiş olurken sanal falcı da ‘Kaç yaşındasın? Ne iş yapıyorsun? Hangi konuda fal baktırmak istiyorsun?’ sorularının yanıtlarını almış olmaktadır. Daha sonra yazılı yönergelerle kişiye geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zaman için olmak üzere kart destesinden üç kart seçtirilmekte ve yorum için bekleme gerektiği yine yazılı olarak bildirilmektedir. Bir süre sonra tarot yorumu yine yazılı biçimde ileti olarak sunulmaktadır. Bekleme süresi para veya daha önce kazanılmış olan krediler (reklam videosu izlenerek kazanılmakta) ödenerek ya da reklam izlenerek kısalabilmektedir. Kısacası fal uygulamasındaki iletişim yazılı ileti biçiminde, eşzamanlı değil artzamanlı olarak sağlanmaktadır.

Bu bağlamda üretilen tarot falı metinlerine büyük ölçekli yapı açısından bakıldığında sistematik bir izlek gözlemlenmiştir. Söz konusu izlek genel olarak şu basamakları içermektedir:

Selamlama

Fala geçiş

Geçmiş zaman için seçilen kartın yorumlanması
 Şimdiki zaman için seçilen kartın yorumlanması
 Gelecek zaman için seçilen kartın yorumlanması
 Falı özetleme
 Öğüt verme
 Fala yeniden davet etme
 Vedalaşma

Yorum metinlerinin yazılı biçimde olmalarına karşın sözlü iletişim özellikleri taşıyan, konuşma dilinin yazıya dökülmüş biçimindeki metinler olduğu büyük ölçekli yapıdaki selamlama, öğüt verme, davet etme ve vedalaşma bölümlerinde açıkça görülmektedir. Falın esas yorumunun dışında kalan bu bölümler metinlere dramatik bir özellik kazandırmakta ve karşılıklı etkileşim izlenimi oluşturmaktadır.

Metinlerin yapısal özelliklerinin daha ayrıntılı incelendiği küçük ölçekli yapı çözümlemesi sözcüksel, dilbilgisel ve sözdizimsel olmak üzere üç düzlemde gerçekleştirilmiştir.

4.1. Sözcüksel Düzlem

Sözcüksel düzlemde öncelikle yukarıda sözünü ettiğimiz, metinlere sözlü dil özellikleri kazandıran selamlama, öğüt verme, davet etme ve vedalaşma bölümlerinde yapılan sözcük ve sözcük öbeği seçimleri işlevsel açıdan incelemeye değer görülmektedir. Bu seçimlerin örnekleri aşağıdaki gibidir:

Selamlama: ‘Merhaba/Merhabalar(fal baktıran kişinin adı)’
 ‘Hoşgeldin (fal baktıran kişinin adı)’
 ‘Tekrar hoşgeldin (fal baktıran kişinin adı)’
 ‘Sevgili (fal baktıran kişinin adı)’

Bu hitap biçimleri günlük karşılıklı konuşmalarda kullanılan hitap biçimleri olup fal baktıran kişiyle samimi, sıradan, gündelik bir iletişim oluşturma amacına hizmet etmektedir. Hoşgeldin ifadesi falcı ve ziyaretçinin ortak bir mekânı paylaştığı algısını oluştururken Tekrar hoşgeldin ifadesi daha önceki bir iletişime atıfta bulunarak metinlerarası bir ilişki kurmaktadır.

Öğüt verme: Kartların yorumlandığı ve yorumun özetlendiği bölümden sonra gelen bu bölüm sanal falcıya bir dost, bir arkadaş kimliği kazandırmakta, fal baktıran kişinin yüzyüze iletişimde sorabileceği varsayılan ‘Eee, yani, şimdi ne yapmalıyım?’ sorusu yanıtlanmaktadır. Tarot kartlarının var olan potansiyel anlamlarına dayanarak yapılan yorumlardan sonra bu kısımda falcı genellikle zorluklara, sanal düşmanlara karşı ne gibi bir tutum sergilemesi gerektiği konusunda uyarılarda bulunmakta ya da kullanıcıyı motive etmektedir. Bu kısımda yapılan sözcüksel seçimlere şu örnekler verilebilir: mücadele, rakip, alt etmek, gardını almak, başarmak, kendine güvenmek, mutluluğu bulmak, aşmak, hamle yapmak.

Davet etme: Bu kısımda uygulamayı kullanan kişi tekrar fal baktırmaya davet edilmektedir. Yine gel, Yine beklerim. Tekrar görüşürüz, Tekrar görüşmek üzere, Yeniden görüşmek ümidiyle gibi ifadelerin yer aldığı bu bölüm kullanıcıyla yakınlık kurma ve karşılıklı konuşma izlenimi oluşturma işlevini yerine getirmektedir.

Vedalaşma: Bu bölümde karşılıklı konuşan iki kişinin ayrılırken birbirine söyledikleri Hoşçakal, Hoşçakalınız, Kendine iyi bak, Sevgiler gibi ifadeler yer almakta yine metinlere konuşma dili özelliği kazandırmaktadır.

Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zaman kartlarının yorumlandığı kısımda fal baktıran kişinin adı bir kaç kez tekrarlanmakta bu hitaplar yorumun kişiye özel olduğu izlenimini oluşturarak falın inandırıcılığını arttırma ve yine karşılıklı iletişim sağlanıyormuş hissini oluşturma işlevi taşımaktadır.

Bütüncedeki metinlerde sözcüksel düzeyde anlamlı görülen seçimlerden biri de kişi adıdır. Yorumcu, farklı yorumlarda kullanıcıya hitaben aşağıda örnekleri görülen ikinci tekil ve ikinci çoğul kişi adılarını kullanmaktadır:

Bu yüzden, en çok neyin seni mutlu edeceğini düşün. (İkinci tekil kişi)

Evren sana takip etmen için yol haritası göstermeyecek ama şansını yaratman için bolca fırsat sunacak. (İkinci tekil kişi)

Siz sadece hayatın akmasına direnç göstermeyin yeter. (İkinci çoğul kişi)

Neyse ki siz, payınıza düşen sarsıntıyı bugünlerde geçirmişsiniz. (İkinci çoğul kişi)

Yorumcunun uygulama kullanıcılarına gönderimde bulunurken sen ve siz adılarını kadın ve erkekler için farklı yoğunlukta kullandığı görülmektedir. Bu adıların kadın ve erkek kullanıcılarına göre dağılımı Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. ‘Sen’ ve ‘Siz’ adılarının kadın ve erkek kullanıcılarına göre dağılımı

Adıllar	Kadın kullanıcılarına gönderimde bulunma sayısı	Erkek kullanıcılarına gönderimde bulunma sayısı
Sen	16	2
Siz	4	18

Tablo 1’deki bulgulara göre tarot yorumlarında kadın kullanıcılarına yoğunlukla samimiyet göstergesi olan ikinci tekil kişi adıyla hitap edildiği erkek kullanıcılarına hitap ederken ise nezaket ve mesafe göstergesi olan ikinci çoğul kişi adının tercih edildiği görülmektedir. Tekil bir kişiye hitaben çoğul ikinci kişi adılı olan siz’in kullanımı toplumsal bir anlam taşıyan resmiyet belirticisidir (Löbner, 2002: 28). Bu durumun, falın daha çok kadın dünyasına ait bir olgu olduğunun düşünülmesinden kaynaklandığı ve kadın kullanıcılarla daha samimi bir iletişim kurmaya yarayan bir dilsel strateji olarak tercih edildiği düşünülebilir.

4.2. Dilbilgisel Düzlem

Bütüncedeki metinlerin dilbilgisel düzlemdeki çözümlemesinde zaman ve kiplik sonekleri incelenmiş aşağıda örneklenen zaman ve kiplik sonekleri saptanmıştır:

Duyulan Geçmiş Zaman (-mİş):

Kolay olmayan ama mecburi olan bir yolculuğunuz olmuş.

Hiçbir şey için geç olmadığını fark etmek seni daha azimli kılmış.

Örnek tümcelerden de anlaşılacağı gibi Duyulan Geçmiş Zaman (-mİş) eki geçmişle ilgili tarot kartının yorumlarında kullanılmıştır. Tanıklık edilmemiş olay ve durumları aktarmaya yarayan bu ek aynı zamanda öyküleyici bir anlatım etkisi oluşturmaktadır.

Görülen Geçmiş Zaman (-DI):

Bir konuda elinizden geleni yaptınız ve görevinizi tamamladınız.

Ters Aziz kartının da yorumuyla falınızı tamamladık Buğra Bey.

Bu örneklerde kullanılan -DI kiplik soneki Türkçede kesin geçmiş zamanı göstermektedir (Gencan, 2001: 304). İkinci örnekte yorumcu kendi tanık olduğu bitmiş bir olayı anlatırken birinci örnekte tanık olmadığı halde bu eki kullanarak verdiği bilginin güvenilirliğini arttırmayı hedeflemiştir.

Şimdiki Zaman (-(I)yor):

Uzun bir aradan sonra yeniden karşılaşmanın ve onun perişan halinin seni çok sarsacağını düşünüyorum.

Bu yolda güzel yüreğinin sana rehberlik edeceğini hissediyorum.

Geçmiş sizin için güçlüklerle dolu görünüyor.

Yorumcunun kendi öznel duygu ve düşüncelerini ifade ettiği tümcelerde yalnız şimdiki zamanı değil geçmişle ilgili olayları da aktarmak için Şimdiki zaman eki kullandığı görülmektedir.

Geniş Zaman (-A/ır):

Herhangi bir sıkıntıyla karşılaşacak olsanız, mutlaka bir yolunu bulacağınızı ve onun içinden kendinizi çekip çıkaracağınızı vurgular.

Bu gruba dâhil olan kartlar genellikle para konuşur.

Genellikle tarot kartlarının ne anlama geldiğini açıklayan geniş zaman ekinin işlevlerinden biri bilimsel aksiyom (evrensel gerçek) ifade etmesidir (Göksel ve Kerlake, 2005: 339). Bu ekin işlevi sayesinde tarot falının güvenilirliği arttırılmaktadır.

Gelecek Zaman (-AcAk):

Yakın gelecekte bilginizi girişkenliğinizle buluşturacaksınız ve eğitim hayatınızda kendinizi etkin bir şekilde ortaya koyacaksınız.

Yani siz bir gün mutlaka, tam olarak ne istiyorsanız onu elde edeceksiniz.

Bu örneklerde geleceğe ilişkin olarak yapılan yorumlar aktarılırken zaman işlevinin yanı sıra kesinlik belirtme işlevi olan -AcAk ekinin kullanımı görülmektedir.

Şart Kipi (-sA):

İçinden ne geçirdiysen ya da geçiriyorsan gerçek olacağına yüzde yüz eminim.

İnsanın varoluşla olan ilişkisi Kader Çarkı kartında ortaya çıkar ve sembolleri iyi takip edebiliyorsanız oldukça yol gösterici de olur sevgili Ahmet Bey.

Bu örneklerde ileri sürülen koşulların gerçekleşmesi bazı koşullara bağlanmıştır. Koşullar falı baktıran kişinin seçimlerine koşut olduğu için yapılan yorumlar konusunda bir çeşit kaçınma stratejisi olduğu düşünülebilir.

Gereklilik Kipi (-mAlI):

Kriz yönetimi konusunda dikkatli olmalı, sorunlara karşı pes etmek yerine, hızlı çözüm yolları geliştirmelisiniz.

Özellikle ailenize, bu konuda kesinlikle fırsat vermemelisiniz.

Özneye gereklilik yükleyen -mAll ekinin kullanımı örneklerde görüldüğü gibi yorumcu tarafından kullanıcıya öğüt verme, tavsiyede bulunma işlevlerini yerine getirmektedir.

Olasılık Kipi (-Abil):

Hayallerini masaya yatırıp nasıl ulaşabileceğine dair plan yapman gerekebilir.

Partnerinizle ortak geleceğiniz için bazı kararlar alabilirsiniz.

Yukarıda örneklendirilen olasılık kipinin kullanımına tarot falı yorumlarında sıkça rastlanmaktadır. Bu ekin kullanımı gelecekle ilgili kesinlik değeri taşımayan eylem ve durumları kodlamaktadır. Gelecekle ilgili çok kesin yargılarla ifade edilen olayların gerçekleşmemesi ihtimaline karşın falın güvenilirliğini sarsmamak ve uygulamanın devamlılığını sağlamak amacıyla bu kipin yoğun sayıda kullanıldığı görülmektedir.

İstek Kipi ((y)-A):

Kartlarınızı seçip arkanıza da yaslandığınıza göre, bize neler anlatmaya çalıştıklarına gelin birlikte bakalım.

Hadi o zaman, kalbindeki sihir hangi kartları seçmiş bir göz atalım.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi istek kipi bütüncedeki metinlerde yorumcunun kendisi ve kullanıcıya gönderimde bulunduğu birinci çoğul kişi ekiyle birlikte kullanılmıştır. Birinci çoğul kişi adılı ya da ekinin işlevi katılım ve dayanışma uyandırmasıdır (Fowler, Hodge, Kress ve Trew, 1979: 201-202). Bu tür bir kullanımın tercih edilmesi hem aynı zaman ve mekânda bulunduğu ve karşılıklı konuşulduğu izlenimini vermekte hem de kullanıcıyla yandaşlık kurma amacına hizmet etmektedir. Zaman ve kip eklerinin bütüncedeki kullanım yoğunlukları Tablo 2’de sunulmaktadır:

Tablo 2. Tarot Falı Yorumlarındaki Zaman ve Kiplik Sonekleri

Duyulan Geçmiş Zaman (-mİş)	Görülen Geçmiş Zaman (-DI)	Şimdiki Zaman (-Iyor)	Geniş Zaman (-A/İr)	Gelecek Zaman (-AcAk)	Şart Kipi (-sA)	Gereklilik Kipi (-mAll)	Olasılık Kipi (-Abil)	İstek Kipi ((y)-A)
158	102	396	128	224	58	36	136	24

Tarot falı yorumlarındaki zaman eklerine sayısal olarak bakıldığında, en çok kullanılan zaman ekinin şimdiki zaman eki olduğu görülmektedir. Bunun nedeni yukarıda açıklandığı gibi bu ekin yalnızca şimdiki zamanı kodlamak için değil geçmişteki olayların şu anda yorumcuda uyandırdığı algıları açıklamak için de kullanılmasına dayandırılmaktadır. En çok kullanılan ikinci zaman eki ise gelecek zaman ekidir. Tarot falı baktırmada temel amacın gelecekte haber almak olmasının bu ekin kullanımını arttırdığı düşünülmektedir. Diğer zaman eklerinin bütüncedeki dağılımının birbirine yakın olduğu gözlenmektedir. Kiplik ekleri arasında olasılık kipinin kullanımının diğer kiplik eklerine oranla fazla olmasının da gelecekle ilgili tahminlere ilişkin bir kaçınma stratejisi olması mümkün görünmektedir.

4.3. Sözdizimsel Düzlem

Çalışmanın sözdizimsel düzlemi tümcelerin geçişlilik açısından incelenmesini içermektedir. Bu amaçla bütüncede yer alan tümcelerin etken mi edilgen mi oldukları saptanmıştır. Bütüncüyü oluşturan metinler toplam 1038 tümceden oluşmaktadır. Bu tümcelerden 990 tanesi etken 48 tanesi ise edilgen yapıdadır. Etken tümcelerin çoğunlukta olmasının eylemlerin kılıcılarının örtükleştirilmek istenmemesi, aksine vurgulanmak istenmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Metinlerde örtükleştirmeye gerek görülmeden tümcelerin anlambilimsel öğeleri açıkça kodlanmıştır. Edilgen yüklemli tümcelerde de aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere kılıcının kullanıcılar tarafından açıkça biliniyor olması bu tümcelerde herhangi bir örtükleştirme amacının güdülmediğini göstermektedir:

Seçmiş olduğun üç karttan ilki, geçmiş zaman için açılıyor.

Bu örnekte açmak eylemi edilgen çatıda kullanıldığı ve kılıcı yüzey yapıda kodlanmadığı halde bağlama ve dünya bilgisine dayanılarak anlaşılabilir. Kart kendi kendisini açamaz, bu tümcede etkilenen anlambilimsel rolünü üstlenmiştir. Kartı açan yorumcu ya da bu bir uygulama olduğu için sistemin kendisidir.

Eğitim hayatınızda beklediğiniz fırsatlar size veriliyor.

Bu tümcede de benzer bir durum sözkonusudur. Fırsatları veren/ler eğitim hayatında söz sahibi olan kişi/kişilerdir. Tümcenin kılıcısı yüzey yapıda olmasa da çıkarım yoluyla anlaşılabilir.

Sözdizimsel düzlemde elde edilen bir başka bulguysa devrik ve eksilteli tümcelerin kullanımınıdır:

Derin hislerle yorumladım falınızı Gülden Hanım. (Devrik tümce)

(Sorunların) Her türlüyle mücadele etmişsiniz sanki. (Eksilteli tümce)

Yukarıda örnekleri görülen sözcük dizilişi ölçünlü kullanımdan farklı ve bazı öğeleri yüzey yapıdan silinmiş tümceler konuşma diline özgü kullanımlar olup yorum metinlerine iletişimsel değer katmakta ve böylece sanal falcıya daha gerçekçi bir kimlik kazandırmaktadır.

5. SONUÇ

Akıllı telefon fal uygulamaları arasında kullanılma oranı en yüksek olan Faladdin uygulamasından elde edilen tarot falı metinlerinin tür çözümlemesinin yapıldığı çalışmamızdan elde edilen bulgulara göre söz konusu metinlerin hem büyük ölçekli hem de küçük ölçekli yapı açısından yüzyüze iletişimin ve konuşma dilinin özelliklerini yansıttığı saptanmıştır. Metinlerin sergilediği genel izlekte kartların yorumlandığı kısımların dışında yer alan selamlama, öğüt verme, davet etme ve vedalaşma bölümlerinin karşılıklı konuşma özelliklerini yansıttığı, sözcüksel, dilbilgisel ve sözdizimsel düzeyde yapılan dilsel seçimlerin de bu iletişimsel amacı desteklediği görülmüştür. Bu dilsel seçimlerin ayrıca kullanıcıyı bilgilendirme ve verilen bilgilerin doğruluğuna ikna etme, inandırma işlevini yerine getirdiği belirlenmiştir. Tüm bu özellikleriyle tarot fal yorumlarının konuşma dilinin yazıya aktarılmış biçimi olduğunu söylemek mümkündür.

Metin türü çalışmalarının bilgisayar ve internet teknolojilerinin hızla geliştiği günümüzde giderek daha da önem kazandığı gözlemlenmektedir. Bu tür çalışmaların akıllı telefonlarda kullanılan diğer uygulamaların yazılımına ve var olan uygulamaların geliştirilip güncellenmesine özellikle de yapay zekâ çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alagöz, N. (2007). Bir söylem türü olarak kahve falına yönelik bir inceleme: kahve falı ve İdeoloji. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 24, Sayı 1. s: 1-22.
- Atkinson, D. ve Biber, D. (1994). Register: A review of empirical research. In D. Biber and E. Finegan (Eds.). *Sociolinguistic Perspectives on Register*. Oxford: Oxford University Press. s: 351-385.
- Bhatia, V. K. (1993). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London: Longman.
- Biber, D. ve Conrad, S. (2009). *Register, genre, and style*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Decker, E. ve Dummett, M. (2002). *The History of the Occult Tarot*, London: Gerald Duckworth.
- Dulger, E. (2011). Evliya Çelebi Seyahatname'sinde fal. *Turkish Studies*. Cilt 6/4, 97-105.
- Fowler, R., Hodge, B., Kress, G., Trew, T. (1979). *Language and Control*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London & New York: Routledge.
- Güngör, İ. (2005). Popüler kültür ürünü olarak fal. *İletişim* 2005/21. s: 169-202.
- Hofer, G. (2004). *Tarot Cards: An Investigation of their Benefit as a Tool for Self Reflection*, Canada: B.A., Concordia University, Yüksek Lisans Tezi. <https://dspace.library.uvic.ca/bitstream/handle/1828/1553/Tarot%20Cards.pdf>
- Hyland, K. (2009). *Academic Discourse*. London/New York: Continuum International Publishing Group.
- İşeri, K. (2018). *Sözden Yazıya Dile Gelen Metin*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karakaş, R. & Paçalı, İ. (2022). Dijital ortamda fal: Faladdin uygulaması. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. Cilt 5, Sayı 1, s: 131-141.
- Löbner, S. (2002). *Understanding Semantics*. London / New York: Routledge.
- Miller, C.R. (1984). Genre as social action. *Quarterly Journal of Speech*. Volume 70. s: 151-167.
- Özyıldırım, I. (2001). Tür çözümlemesi: yönelimler, yöntem ve sınırlamalar. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 18 (2). s: 67-78.
- Özyıldırım, I. (2010). *Tür Çözümlemesi: Türkçe Metin İncelemeleri ve Karşılaştırmalar*. Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Swales, J. M. (1985). A genre-based approach to language across the curriculum. *Language Across the Curriculum içinde*. (Ed) Tickoo, ML Singapore: SEAMEO Regional Language Center. s: 10-22.
- Swales, J. M. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Setting*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Renkema, J. (2004). *Introduction to Discourse Studies*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company.
- Waite, A. (1910). *The Pictorial Key to the Tarot*, London: Kessinger Publishing Co.
- Wani, W., Wan Fakhruddin, W. ve Hassan, H. (2015). A review of genre approaches within linguistic traditions. *LSP International Journal*, Vol. 2, Issue 2. s: 53-68.